

BİR VAKIF ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK PERSONELİNİN BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNE BAKIŞ AÇISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Özlem ÖZER

Hacettepe Üniversitesi, İİBF Sağlık İdaresi Bölümü

Evren ÇINAR

Sakarya İl Sağlık Müdürlüğü

Özet

Toplumda yaşlılık, işsizlik, hastalık, iş kazaları, malullük, hamilelik ve ölüm gibi risklere karşılık bireylere ve bireylerin bakmakla yükümlü olduğu kişilere gelir garantisi ve sağlık hizmetleri sağlamayı amaçlayan sistem sosyal güvenlik olarak tanımlanmaktadır. Bireysel emeklilik ise bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarını arttırmak ve emeklilikte ek gelir sağlamak amacıyla kurulmuş özel şirketlerce yönetilen prim esaslı bir sistemdir.

Bu çalışmanın amacı, bir vakıf üniversitesi akademik personelinin bireysel emeklilik sistemine bakış açısını değerlendirmek ve bireysel emeklilik konusunda genel bir çerçeve çizmektir. Çalışmanın evrenini bir vakıf üniversitesinde çalışan 1202 öğretim üyesi, çalışmanın örneklemini ise 77 doçent ve 212 yardımcı doçent olmak üzere toplam 289 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak bu çalışma için geliştirilen "Bireysel Emeklilik Sistemine Bakış Açısını Değerlendirme Anket Formu" kullanılmıştır. Anket sonucunda elde edilen veriler SPSS programıyla analiz edilmiştir. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular yaş, cinsiyet, çalışılan yıl, gelir düzeyi gibi değişkenler ile bireysel emeklilik sistemine bakış açısı arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik Sistemi, Bireysel Emeklilik Sistemi, Sosyal Sigorta

EVALUATION OF A FOUNDATION UNIVERSITY ACADEMIC PERSONAL PERSPECTIVE TO PRIVATE PENSION SYSTEM

Abstract

Social security system described as; the system which aimed to provide health service and income guaranty for individual and other relatives of them in case of elderliness, sickness, unemployment, work accident, disability, pregnancy and death in society. Individual pension system is also described as premium basal system which is directed by private company that aimed to provide income bracket in retirement and increase savings for individual pension.

The importance of this research is drawing a general perspective about private pension and evaluating a foundation university academic personal ideas about private pension system by the method of making poll. In this research, it is aimed to execute feeling of foundation university academic personal about private pension system. Target population of the study is built up by 1202 instructor who is working in a foundation university. Samples of study are totally 289 instructors who are constituted by 77 associate professors and 212 docents. "Perspective to Individual Pension System Evaluation Questionnaire Form" is used for the data accumulation tool which is developed for this research. The data were analyzed with SPSS programme. At the end of this research findings are showed that there are meaningful relations between the variables like the age, gender, working year, level of income and point of view of private pension.

Key Words: Social Security System, Private Pension System, Social Insurance

1.Giriş

Toplumda yaşlılık, işsizlik, hastalık, iş kazaları, malullük, hamilelik ve ölüm gibi risklere karşılık bireylere ve bireylerin bakmakla yükümlü olduğu kişilere gelir garantisi ve sağlık hizmetleri sağlamayı amaçlayan sistem sosyal güvenlik olarak tanımlanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemi, kısaca sosyal koruma amacını taşıyan bir sistem olarak nitelendirilebilir (International Labour Organization 2005). Sosyal güvenliğin sağlanmasında esas olarak sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetlerden yararlanılmaktadır. Sosyal sigortalar, prime dayalı olarak sosyal güvenlik hizmeti verirken, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler ise prime dayalı olmadan sosyal güvenlik hizmeti vermektedir (Uğur 2004: 2). Tarihsel süreçte sosyal güvenlik ve emeklilik sistemleri, her toplumun sosyo-kültürel, ekonomik ve politik yapısından etkilenmiş ve her ülkede farklı biçimlerde kurgulanmıştır. Türkiye’de sosyal güvenliğin doğuşu ve gelişimi sanayileşme hareketiyle başlamıştır. Türkiye’de Sosyal Güvenlik Reformu kapsamında hazırlanan ve üç sosyal güvenlik kurumunu tek bir çatı altında toplamayı amaçlayan 5510 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Aydın 2008:14). Sosyal güvenlik reformunun temel amacı adil, kolay erişilebilir, yoksulluğa karşı daha etkin korunma sağlayan, mali açıdan sürdürülebilir bir sosyal koruma sistemine ulaşabilmektir (Süngü 2007:49).

Bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkış sebebi mevcut sosyal güvenlik sistemlerinin çöküşüdür. Bu çöküşün en önemli nedenleri toplumun nüfus yapısındaki değişim ve finansmanla ilgili sorunlardan kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bu olumsuzluklardan farklı düzeylerde etkilenmişlerdir. Sosyal güvenlik alanındaki özellikle de emeklilik sistemlerindeki olumsuzluklara rağmen 7 Ekim 2001 tarihli 4632 sayılı “Bireysel emeklilik yatırım ve tasarruf sistemi kanunu” yürürlüğe girmiştir (Aydın 2008:44). Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. 2009 yılına göre %32 büyüyen bireysel emeklilik fonları, 2010 yılı sonu itibarı ile toplam 12.017.135.048 TL net varlık değerine ulaşmıştır. Kurulan ancak 31 Aralık 2010 itibarıyla halka arz edilmeyen 8 adet fon ile birlikte bu tutar 12.017.953.463 TL’dir. 2010 yılı içinde halka arz edilen fonlarla birlikte 31 Aralık 2010 itibarı ile halka arz edilmiş fon adedi 133’e yükselmiştir (Emeklilik Gözetim Merkezi 2010:58).

Bireysel emeklilik sistemi, bireylerin çalışma yaşamları boyunca yapmış oldukları tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi amacını taşıyarak, emeklilik döneminde bireylere ek gelir elde etme imkânı tanıyan bir sistemdir. Sistemdeki en temel özellik bireylerin, katılım payları tutarlarının ve bu payların değerlendirilmesinde kendi tercihlerinin ön planda tutulmasıdır. Sistemin işleyişi sisteme katılan bireylerin, mevcut gelir düzeyleri ve emeklilik dönemine ait beklentilerini göz önünde bulundurarak, katkı paylarını belirlemesi ve gönüllü olarak sisteme dâhil olmasıyla başlamaktadır (Emeklilik Gözetim Merkezi 2006:20). Bireysel emeklilik sistemi kamu sosyal güvenlik sistemlerine alternatif bir özel emeklilik sistemi şeklinde yaratılmamıştır. Tam aksine, kamu sosyal güvenlik

sistemine üye olan ve aktif prim ödeyenlere ek avantajlar sağlanması ve gerçek gelir beyanı teşvik edilerek, vergi gelirlerinin artırılması, kayıt dışılığın azaltılması ve mevcut sosyal güvenlik kurumlarının mali gelirlerinin arttırılması amaçlanmaktadır (Bağcı 2006:34).

Dünya Bankası'nın 1994 yılında sunduğu rapordan on üç yıl önce 1981 yılında ilk kez Şili'de uygulanan bireysel emeklilik sistemi, 2000'li yıllara gelindiğinde Latin Amerika, Meksika, El Salvador, Ekvator, Peru, Venezüella, Kolombiya, Bolivya, Uruguay ve Arjantin'de uygulamaya konulmuştur. Aynı yıllarda Avrupa'da Hollanda, İsviçre, İsveç, Finlandiya, Danimarka, İngiltere, Polonya, Romanya, Macaristan ve Hırvatistan'da, Asya'da ise Kazakistan ve Tayland'da bireysel emeklilik sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Her ülkede farklı yöntemlerle ve içeriklerle uygulanan bireysel emeklilik sistemine katılımlar, bazı ülkelerde gönüllülük esasına dayanırken bazı ülkelerde ise zorunludur (Şeker 2007:3).

Bireysel emeklilik sisteminde, bireyler çalışma hayatları boyunca elde ettikleri gelirin bir bölümü ile kendi emeklilik dönemlerini finanse etmektedirler. Bu amaçla sistem, çalışanların, emeklilik dönemi öncesinde gelirlerinin %5-10 gibi bir oranını düzenli olarak tasarruf etmeleri ve söz konusu tasarrufları sistemde tanımlanmış esaslara uygun olarak yatırım enstrümanlarında değerlendirmeleri temeline dayanır. Sisteme iş hayatının başlangıcında giren bir çalışan ortalama 25-30 yıl gibi uzun bir zaman dilimi boyunca düzenli olarak kişisel bireysel emeklilik hesabına katkı yapmaktadır. Bireysel emeklilik sözleşmesi katılımcının; sisteme girmesine, sistemden ayrılmasına, emekli olmasına, katkılarının ödenmesine, bu katkıların bireysel emeklilik hesaplarında izlenmesine, emeklilik yatırım fonlarında yatırıma yönlendirilmesine ve bireysel emeklilik hesaplarında katılımcılara ve lehtarlarına ödemelerin yapılmasına ilişkin esaslar ile tarafların hak ve yükümlülüklerini içeren, katılımcılar ve işverenleri ile şirket arasında düzenlenen sözleşmedir (Korkmaz ve diğ. 2007:57-58). Bireysel emeklilik sistemin bir diğer önemli özelliği şeffaf bir yapıya sahip olmasıdır. Bu bağlamda katılımcılar, bireysel emeklilik hesaplarındaki katkılarını, bunların getirilerini ve diğer bilgileri telefon, internet ve banka kartları gibi elektronik ortamlardan takibini yapabilmektedirler (Ercan 2006:118). Bireysel emeklilik sisteminin etkilerini avantaj ve dezavantajlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Korkmaz ve diğ. 2007:58-59):

Sistemin getirdiği avantajlar:

- Ekonomi ve bireyler arasındaki marjinal tasarruf eğilimini artırır.
- Emeklilik planı sunumunda büyük esneklik sağlar.
- Aktüeryal denge; yapılan katkılar ile sağlanan menfaatlerin eşitliği sağlar.
- Bireylerin risk ve getiri tercihi yapmasını sağlar.
- Fonların belirli şirketler ve uzmanlar tarafından yönetilmesi, güven unsurunu artırır.
- Kamu emeklilik sistemlerine göre daha yüksek reel getiri sağlar.
- Bireyleri daha uzun süre çalışmaya ve katkı yapmaya teşvik eder.

Sistemin getirdiği dezavantajlar:

- Sistemin işleyebilmesi ve güvenilirliği için yüksek idari ve pazarlama maliyetleri gerekecektir.
- Kamu emeklilik sistemlerine yatırılacak olan fonlar, şirketlere kayacaktır.
- Sistemin iyi işlemesi için detaylı düzenleme ve denetleme gerekecektir.

Bu çalışmada; bir vakıf üniversitesinde çalışan akademik personelin bireysel emeklilik sistemine bakış açısını ortaya koymak hedeflenmiştir, akademik personelin tasarruflarını yönlendirme tercihlerinin belirlenmesi ise araştırmanın bir diğer amacıdır. Burada sadece bireylerin tasarruflarını ne şekilde değerlendirdiği değil, bireysel emeklilik sistemine olabilecek yönelişin belirlenmesi de amaçlanmıştır. Çalışmanın sonunda ise bireysel emekliliğin toplum içerisinde en yüksek eğitim düzeyine sahip akademisyenler tarafından algılanış biçimi, akademisyenlerin bu konuya olan ilgisi ve bilgi düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

2.Yöntem

2.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini bir vakıf üniversitesinde çalışan 1202 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Üniversitede görev yapan doçent ve yardımcı doçentler arasında basit rastgele örneklem yöntemi kullanılarak 77 doçent ve 212 yardımcı doçent olmak üzere toplam 289 öğretim üyesi çalışmanın örneklemi oluşturmuştur. Örneklem bu şekilde seçilmesinin nedeni bireysel emeklilik sistemine dâhil olma şansı en yüksek grubun yardımcı doçent ve doçentler olmasıdır. Profesörler emekliliğe daha yakın grubu temsil ettiği için bireysel emeklilik sistemine dâhil olma şansları daha azdır. Bu yüzden bu grup değerlendirilmeye alınmamıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak bu çalışma için geliştirilen “Bireysel Emeklilik Sistemine Bakış Açısını Değerlendirme Anket Formu” kullanılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla literatür taraması yapılmış ve bireysel emeklilik sistemi ile ilgili mevzuata dayalı geliştirilmiş olan anket (Korkmaz ve diğ. 2007) kullanılmıştır. Anket demografik özellikler, tasarruf değerlendirme yöntemleri ve bireysel emeklilik sistemine ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Araştırma 10 Nisan–10 Mayıs 2009 tarihleri arasında yürütülmüştür. Anket yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda toplanan veriler SPSS 11,5 paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan bu veriler tanımlayıcı istatistikler ve çapraz tablolar kullanılarak birbirleriyle ilişkilendirilmiştir.

3.Bulgular

Bu çalışmada; araştırma kapsamındaki kişilerin demografik özellikleri, toplam çalışmış oldukları yıl sayısı ve gelir düzeyleri gibi değişkenler incelenmiş ve birbirleriyle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan bireysel emeklilik sistemine bakış açısını değerlendirme anketine, 289 olarak belirlenen doçent ve yardımcı doçentler arasından toplam 161 kişi ankete katılmayı kabul etmiş 49 anket cevaplama birtakım eksiklikler bulunarak değerlendirilmeye alınmamış ve sonuç olarak toplamda 112 kullanılabilir anket elde edilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özelliklere Göre Dağılımı

Demografik Değişkenler	Sayı (f)	Yüzde (%)
Yaş Grupları	30-39	47,3
	40-49	44,6
	50-59	7,1
	60-69	0,9
Cinsiyet	Erkek	39,3
	Kadın	60,7
Medeni Hal	Bekâr	22,3
	Evli	67,9
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor/Dul	9,8
Unvan	Yardımcı Doçent Doktor	66,1
	Doçent Doktor	33,9
Çalışılan Yıl	5-14	42,9
	15-24	50,9
	25-35	6,3
Gelir Miktarı	1500-2000	1,8
	2001-2500	47,3
	2501-3000	28,6
	3001 ve üstü	22,3
Ailede Çalışan Kişi Sayısı	Bir	29,5
	İki	69,6
	Üç	0
	Dört ve üstü	0,9
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Evet	55,4
	Hayır	44,6

Tablo 1'e göre araştırmaya katılanların %47,3'ü 30-39 yaş aralığında iken %0,9'u 60-69 yaş aralığındadır. Katılımcıların %39,3'ü erkek, %60,7'si bayandır. %22,3'ü bekâr, %67,9'u evli, %9,8'i boşanmıştır. Ankete yanıt verenlerin %66,1'i yardımcı doçent, %33,9'u ise doçenttir. Araştırmaya katılanların %42,9'u 5-14 yıl arasında, %50,9'u 15-24 yıl arasında, %6,3'ü 25-35 yıl arasında hizmet vermiştir. Minimum çalışma süresi 5, maksimum çalışma süresi 35 yıldır. Ankete katılanların %1,8'i 1500-2000 TL arasında, %47,3'ü 2001-2500 TL arasında, %28,6'sı 2501-3000

TL arasında, %22,3'ü 3000 TL üstünde gelire sahiptir. Katılımcıların %29,5'inin ailesinde çalışan kişi sayısı bir, %69,6'sının iki, %0,9'unun dört ve üzerindedir.

Tablo 2: Sosyal Güvenlik Kurumu Hakkındaki Düşünceler ve Ekonomik Veriler

	Sayı (f)	Yüzde (%)
Bağlı Olunan Sosyal Güvenlik Kurumunun İhtiyaçları Karşılıdığını		
Kesinlikle düşünüyorum	7	6,3
Düşünüyorum	19	17,0
Şu anda kesin bir fikrim yok	25	22,3
Düşünmüyorum	43	38,4
Kesinlikle düşünmüyorum	18	16,1
Toplam	112	100
Bir Sosyal Güvenlik Sistemine Bağlı Olmanın En Önemli Nedeni		
Emeklilik yaşamımda sabit bir gelir sağlaması	69	62,6
Emeklilik ikramiyesinin olması	1	0,9
Eş ve çocuklar için gelecek güvencesinin sağlanması	9	8,0
Sağlık ihtiyaçlarımı karşılaması	33	29,5
Toplam	112	100
Sosyal Güvenlik Sisteminden Elde Edilecek Gelirlerin Sahip Olunan Çocuklara Fayda Sağladığına		
Kesinlikle inanıyorum	4	3,6
İnanıyorum	23	20,5
Şu anda kesin bir fikrim yok	10	8,9
İnanmıyorum	21	18,8
Kesinlikle inanmıyorum	3	2,7
Çocuğu olmayanlar	51	45,5
Toplam	112	100
Emeklilik Döneminde Refah Düzeyini Muhafaza Etmek İçin Gereken Asgari Aylık Tutar		
1000-1500	4	3,6
1501-2000	19	17,0
2001-2500	35	31,3
2501-3000	30	26,8
3001ve üstü	24	21,4
Toplam	112	100
Sosyal Güvenlik Kurumuna Bağlı Olunmasaydı Aylık Gelirden Sigorta Primine Yatırılabilir Tutar		
300-500	81	72,3
501-700	18	16,1
701-900	1	0,9
901 ve üstü	4	3,6
Yatırmazdım	8	7,1
Toplam	112	100

Tablo 2'de araştırmaya katılanların bağlı oldukları sosyal güvenlik kurumunun ihtiyaçlarını karşılama durumu ve neden bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı oldukları incelenmiştir. Alınan cevaplara göre %38,4'ü bağlı olunan sosyal güvenlik kurumunun ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünmekte, sadece %6,3'ü kesinlikle karşıladığını düşünmektedir. Bir sosyal güvenlik sistemine bağlı olmanın en önemli nedeni olarak emeklilik yaşamında sabit bir gelir sağlaması sebebi görülmektedir (%62,6). Emeklilik ikramiyesinin olması sebebi ise (%0,9) son sırada gelmektedir.

Katılımcıların %46'sı çocuk sahibi değildir. %3,6'sı ise sosyal güvenlik sisteminin çocuklarına fayda sağlayacağına kesinlikle inanmaktadır. %2,7'si ise böyle bir fayda sağlayacaklarına kesinlikle inanmadıklarını belirtmiştir.

Ankete verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %31,3'ünün emeklilik döneminde refah düzeyini muhafaza etmek için gerekli aylık tutarın 2001-2500 TL arsında olması gerektiğini belirtmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%72,3) sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmasalar da emeklilik dönemi için gelirlerinin 300 ile 500 TL'lik tutarını sigorta primi olarak yatırabileceklerini ifade etmektedir. Sadece %3,6'lık bir kısım ise gelirlerinden 901 TL ve daha fazla meblağı emeklilik sigorta primi için ayırabileceklerini belirtmiştir.

Tablo 3: Emeklilik Yaşı Hakkındaki Beklentiler ve Sosyal Güvenlik Sisteminden Ayrılma İsteği

	Sayı (f)	Yüzde (%)
Emeklilik Yaşı		
55-altı	22	19,6
55-60	44	39,3
61-65	36	32,1
66-70	8	7,1
71-75	2	1,8
Toplam	112	100
Sosyal Güvenlik Sisteminden Ayrılma İsteği		
Evet	13	11,6
Hayır	71	63,4
Kararsızım/ Fikrim yok	28	25,0
Toplam	112	100

Tablo 3'te elde edilen verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu (%63,4) şu ana kadar kendilerinden kesilen sosyal güvenlik primlerini geri alabilecek dahi olsalar da sosyal güvenlik sisteminden çıkma gereği duymayacaklardı.

Tablo 4. Bireysel Emeklilik Sisteminden Haberdar Olma

	Sayı (f)	Yüzde (%)
Bireysel Emeklilik Sisteminden Haberdar Olma Durumu		
Evet	96	85,7
Hayır	16	14,3
Toplam	112	100
Bireysel Emeklilik Sisteminden Haberdar Olma Yolları*		
Televizyon	33	19,4
Radyo	9	5,3
İnternet	25	14,7
Gazete	17	10,0
Banka	63	37,1
Arkadaş	19	11,2
Diğer	4	2,4
Toplam	170	100

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir.

Tablo 4'te elde edilen verilere göre katılımcıların %85,7'si bireysel emeklilik sisteminden haberdar olduğunu belirtmiştir ve %37,1'i bireysel emeklilik

sisteminden banka aracılığıyla haberdar olmuştur. Bireysel emeklilik sisteminden haberdar olmanın en yaygın ikinci yolu ise %19,4 ile televizyon aracılığıdır.

Tablo 5'e göre katılımcıların %44,8 bireysel emeklilik sistemini ek bir emeklilik aracı olarak görmektedir. Ankete katılan kişilerin %42,1'i bireysel emeklilik yaptırmışken, %57,9'u yaptırmamıştır. Katılımcıların yarısından fazlası (%55) bireysel emeklilikte ek bir gelir sağlamak amacıyla bireysel emeklilik yaptırmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası ise (%54) bireysel emeklilik yaptırmama nedenini bireysel emeklilik şirketine güvensizlik olarak belirtmiştir. Ankete katılanların %43,7'si bireysel emeklilik sistemine dâhil olmayı düşünmemektedir. Katılımcıların %48,2'si bireysel emeklilik sisteminin tanıtımının yeterince yapıldığını düşünmektedir. Hiç yapılmadığını düşünenlerin oranı ise sadece %0,9' dur.

Tablo 5: Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkındaki Görüşler

Bireysel Emeklilik Sistemine Bakış Açısı*	Sayı (f)	Yüzde (%)
Ek bir emeklilik aracı	60	44,8
Tasarruf aracı	29	21,6
Gelecek güvencesi	31	23,1
Aile için güvence	11	8,2
Diğer	3	2,2
Toplam	134	100
Bireysel Emeklilik Sigortası Yaptırma Durumu		
Evet	40	42,1
Hayır	55	57,9
Toplam	95	100
Bireysel Emeklilik Yaptırma Nedenleri* (Evet cevabını verenler için)		
Geleceği güvence altına almak	12	21,0
Emeklilikte ek gelir sağlamak	31	55,0
Tasarruf yapmak	9	16,0
Aileyi güvence altına almak	3	5,0
Diğer	1	2,0
Toplam	56	100
Bireysel Emeklilik Yaptırmama Nedenleri* (Hayır cevabını verenler için)		
Bireysel emeklilik şirketine güvensizlik	32	54,0
Emekli olunca birikimin ve aylığın yetersiz oluşu	20	34,0
Hiç bireysel emeklilik tanıtımı ile karşılaşılması	1	2,0
Diğer	6	10,0
Toplam	59	100
Bireysel Emeklilik Sistemine Dâhil Olma Gönüllülükleri (Hayır cevabını verenler için)		
Düşünürüm	11	20,0
Şu anda kesin bir fikrim yok	9	16,4
Düşünmem	24	43,7
Kesinlikle düşünmem	11	20,0
Toplam	55	100
Bireysel Emeklilik Sisteminin Tanıtımına İlişkin Görüşler		
Hiç yapılmadığını düşünüyorum	1	0,9
Yeterince yapılmadığını düşünüyorum	34	30,4
Şu anda kesin bir fikrim yok	14	12,5
Yeterince yapıldığını düşünüyorum	54	48,2
Çok yapıldığını düşünüyorum	9	8,0
Toplam	112	100

*Bu sorulara birden fazla cevap verilmiştir.

Ankete katılanların %25'i 101-200 TL arasında tasarruf edebilmekteyken; %8'i 601-800 TL arasında tasarruf yapabilmektedir. Katılımcıların %36'sı birikimlerini ev veya otomobil taksiti ödeyerek değerlendirmektedir. Birikimlerin en az değerlendirildiği alan olarak (%2) kendi işine yatırım yapmak gösterilmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı ise (%76,8) birikimlerini kendi kararlarıyla yönlendirmeyi tercih ederken, profesyonel kişi ve kurumların yardımıyla birikimlerini değerlendirenlerin oranı ise %23,2'dir.

Tablo 6: *Aylık Tasarruf Edilen Miktar, Birikimlerin Değerlendirilme Şekli ve Birikimlerin Kim Tarafından Yönlendirileceği Tercih*

	Sayı (f)	Yüzde (%)
Aylık Tasarruf Edilen Tutar		
0-100	22	19,6
101-200	28	25,0
201-400	22	19,6
401-600	16	14,3
601-800	9	8,0
801 ve üstü	15	13,4
Toplam	112	100
Birikimlerin Değerlendirilme Şekli*		
Ev-otomobil taksiti ödüyorum	45	36,0
Döviz alıyorum	20	16,0
Altın alıyorum	8	6,0
Faiz getirisi elde ediyorum	40	32,0
Kendi işime yatırıyorum	2	2,0
Diğer	9	7,0
Toplam	124	100
Birikimlerin Kim Tarafından Yönlendirileceği Tercih		
Kendim	86	76,8
Profesyonel kişi ve kurumların	26	23,2
Toplam	112	100

*Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir.

Tablo 7'de bireylerin yaş dağılımlarına göre emeklilik döneminde refah düzeylerini muhafaza etmek için elde edilmesi gereken aylık tutar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2 = 26,065$ $p < 0,05$). Elde edilen bulgulara göre daha genç insanlar emeklilik döneminde refah düzeylerini koruyabilmek için aylık 2501-3000 TL'nin yeterli olacağını düşünürken bu meblağ yaş ilerledikçe artmaktadır. 40-49 yaş aralığında olanların %32'si bu refah düzeyini koruyabilmek için 3000 TL'nin üzerinde bir gelirlerinin olması gerektiğini düşünürken 50-59 yaş aralığında bu oran %62,5'e yükselmektedir.

Tablo 7: Yaş Gruplarına Göre Emeklilik Döneminde Refah Düzeyini Muhafaza Etmek Üzere Elde Edilmesi Gereken Asgari Aylık Gelir Tutarı

Yaş		1000-1500	1501-2000	2001-2500	2501-3000	3001-üstü	Toplam
30-39	f	1	10	23	16	3	53
	%	1,9%	18,9%	43,4%	30,2%	5,7%	100,0%
40-49	f	3	8	12	11	16	50
	%	6,0%	16,0%	24,0%	22,0%	32,0%	100,0%
50-59	f	0	1	0	2	5	8
	%	,0%	12,5%	,0%	25,0%	62,5%	100,0%
60-69	f	0	0	0	1	0	1
	%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
Toplam	f	4	19	35	30	24	112
	%	3,6%	17,0%	31,3%	26,8%	21,4%	100,0%

Yapılan araştırmada yaş dağılımı ile her hangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olunmasaydı emeklilik döneminde sigorta primi için gerekli olacak aylık tutar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=22,034$ $p<0,05$). Elde edilen bulgulardan yaş ilerledikçe emeklilik döneminde her hangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olunmaksızın sigorta primi ödeyebilmek için gerekecek aylık tutar 300-500 TL arasında olmalıdır diyenlerin oranı artmaktadır.

Tablo 8: Yaş Gruplarına Göre Emeklilik Döneminde Aylık Gelirin Ne Kadarının Sigorta Primi Olarak Yatırılacağı Durumu

Yaş		300-500	501-700	701-900	901-üstü	Yatırmazdım	Toplam
30-39	f	36	10	0	1	6	53
	%	67,9%	18,9%	,0%	1,9%	11,3%	100,0%
40-49	f	37	8	1	3	1	50
	%	74,0%	16,0%	2,0%	6,0%	2,0%	100,0%
50-59	f	8	0	0	0	0	8
	%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
60-69	f	0	0	0	0	1	1
	%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	100,0%
Toplam	f	81	18	1	4	8	112
	%	72,3%	16,1%	,9%	3,6%	7,1%	100,0%

Yapılan araştırmada cinsiyet ile sosyal güvenlik kurumunun ihtiyaçları karşılayabilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=24,819$ $p<0,05$). Elde edilen bulgulara göre erkeklerin %36,4'ünün sosyal güvenlik sisteminin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı konusunda bir fikri bulunmazken, kadınların %54,4'ü sosyal güvenlik kurumunun ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade etmiştir. Bu durumda kadınların sosyal güvenlik sisteminden beklentilerinin erkeklerden daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 9: Cinsiyete Göre Bağlı Olunan Sosyal Güvenlik Kurumunun İhtiyaçları Karşılama Durumu

Cinsiyet		Kesinlikle düşünüyorum	Düşünüyorum	Şu anda kesin bir fikrim yok	Düşünmüyorum	Kesinlikle düşünmüyorum	Toplam
Erkek	f	6	9	16	6	7	44
	%	13,60%	20,50%	36,40%	13,60%	15,90%	100,00%
Kadın	f	1	10	9	37	11	68
	%	1,50%	14,70%	13,20%	54,40%	16,20%	100,00%
Toplam	f	7	19	25	43	18	112
	%	6,30%	17,00%	22,30%	38,40%	16,10%	100,00%

Tablo 10'da elde edilen verilere göre cinsiyet ile sosyal güvenlik sistemine şu ana kadar yatırılan primleri geri alabilme imkânı olsaydı sosyal güvenlik sisteminden vazgeçer miydiniz sorusu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=8,765$ $p<0,05$). Elde edilen bulgulara göre kadınların ve erkeklerin yarısından fazlası böyle bir imkânları bulunsaydı dahi şu anki sosyal güvenlik sistemlerinden ayrılmayacaklarını belirtmektedirler. Ancak erkeklerin %22,7'si ayrılacaklarını belirtirken bu oran kadınlarda sadece %4,4'te kalmaktadır.

Tablo 10: Cinsiyete Göre Sosyal Güvenlik Sisteminden Vazgeçme Durumu

Cinsiyet		Evet	Hayır	Kararsızım/ Fikrim yok	Toplam
Erkek	f	10	24	10	44
	%	22,70%	54,50%	22,70%	100,00%
Kadın	f	3	47	18	68
	%	4,40%	69,10%	26,50%	100,00%
Toplam	f	13	71	28	112
	%	11,60%	63,40%	25,00%	100,00%

Tablo 11'e göre çalışılan yıl sayısı ile emeklilik yaşının kaç olması gerektiği sorusuna verilen yanıtlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=19,268$ $p<0,05$). 5-14 yıl arası çalışmış olanlar emeklilik yaşının 61-65 yaş aralı içerisinde olması gerektiğini düşünürken 15 yıl ve üzeri çalışmış olanlar emeklilik yaşının 55-60 yaş dâhilinde olması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 11: Çalışılan Süreye Göre Emeklilik Yaşına İlişkin Görüşler

Çalışılan Süre		55-altı	55-60	61-65	66-70	71-75	Toplam
5-14	f	12	13	19	3	1	48
	%	25,00%	27,10%	39,60%	6,30%	2,10%	100,00%
15-24	f	10	28	16	3	0	57
	%	17,50%	49,10%	28,10%	5,30%	0,00%	100,00%
25-35	f	0	3	1	2	1	7
	%	0,00%	42,90%	14,30%	28,60%	14,30%	100,00%
Toplam	f	22	44	36	8	2	112
	%	19,60%	39,30%	32,10%	7,10%	1,80%	100,00%

Tablo 12'de gelir düzeyi ile bağlı olduğunuz sosyal güvenlik kurumunun ihtiyaçlarınızı karşıladığını düşünüyor musunuz sorusuna verilen yanıt arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=21,303$ $p<0,05$). Elde edilen bulgulara göre verilen yanıtların büyük çoğunluğu düşünüyorum şeklindedir ancak bu oran gelir düzeyi arttıkça azalan bir seyir izlemektedir.

Tablo 12: Gelir Düzeylerine Göre Sosyal Güvenlik Kurumunun, İhtiyaçları Karşılıyıp Karşılımadığına Yönelik Görüşler

Gelir Düzeyi		Kesinlikle düşünüyorum	Düşünüyorum	Şu anda kesin bir fikrim yok	Düşünmüyorum	Kesinlikle düşünmüyorum	Toplam
1500-2000	f	0	0	0	2	0	2
	%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
2001-2500	f	1	9	13	23	7	53
	%	1,90%	17,00%	24,50%	43,40%	13,20%	100,00%
2501-3000	f	1	5	11	10	5	32
	%	3,10%	15,60%	34,40%	31,30%	15,60%	100,00%
3001-üstü	f	5	5	1	8	6	25
	%	20,00%	20,00%	4,00%	32,00%	24,00%	100,00%
Toplam	f	7	19	25	43	18	112
	%	6,30%	17,00%	22,30%	38,40%	16,10%	100,00%

4.Sonuç ve Tartışma

Sosyal güvenlik günümüzün modern toplumlar için geleceğe ilişkin sosyal riskleri bertaraf etmede hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemli ve vazgeçilemez bir sosyal politika aracıdır. Sosyal güvenlik, bu özelliği ile uluslararası belgelerde temel insan hakkı kapsamında değerlendirilmektedir ve ulusal düzeyde anayasalar tarafından garanti altına alınmıştır. Buna karşılık 1980’li özelliklerde 1990’lı yıllarda sosyal güvenlik sistemlerinin ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu krizlerin atlatılması için çeşitli reform girişimlerine başvurulmuştur. Bu girişimler arasında emeklilik yaşının yükseltilmesi, prim oranlarının yeniden düzenlenmesi ve arttırılması emeklilik ivazlarının çeşitli yöntemlerle düşürülmesi, sistem için yeni finansman kaynaklarının bulunması ön plana çıkmaktadır (Korkmaz ve diğ. 2007:273). Sosyal güvenlik sorunlarının çözülmesine bir alternatif ya da tamamlayıcı olarak da bireysel emeklilik sistemi ortaya atılmıştır. Bireysel emeklilik modeli emekliliğe yönelik tasarruf ve yatırım sistemi olup zorunlu sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı bir özellik taşımaktadır (Korkmaz ve diğ. 2007:274). Bireysel emeklilik uygulaması Türkiye’de sosyal ve iktisadi boyutlarda iki temel hedef üzerine kurulmuştur. Bireylerin sadece kamu sosyal güvenlik sistemine bağlı kalmayıp, istedikleri takdirde yaşlılıklarında da tasarrufları ölçüsünde ilave bir emeklilik geliri elde edebilmeleri ve bu yolla gelecekteki refah düzeylerini artırabilmeleri sistemin sosyal ayağını oluşturmaktadır. Sosyal etkiler yanında sistemin yaratacağı iktisadi etkilerde büyük önem taşımaktadır. Bireysel emeklilik sisteminin piyasalarda uzun vadeli fon birikimi yaratması bu yolla kısa vadeli spekülasyon baskısını azaltması, ulusal tasarruf eğilimini yükseltmesi, biriken fonlar sayesinde sermaye piyasalarının derinleşmesine katkıda bulunması ve kayıtlılığı teşvik etmesi beklenmektedir (Korkmaz ve diğ. 2007:278).

Araştırma neticesinde elde edilen bulgular yaş, cinsiyet, çalışılan yıl, gelir düzeyi gibi değişkenler ile bireysel emeklilik sistemine bakış açısı arasında anlamlı

ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılanların çoğunluğunu erkekler ve 30-39 yaş aralığında bulunanlar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların büyük bir bölümü 5-14 yıl arasında hizmet vermiştir ve 2001-2500 TL arasında gelire sahiptir. Katılımcıların büyük bir kısmı emeklilik yaşının 55 ile 60 yaş arasında olması gerektiğini savunmaktadır. Bir sosyal güvenlik sistemine bağlı olmanın en önemli nedeni olarak ise emeklilik yaşamında sabit bir gelir sağlanmasını görmektedirler. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu bireysel emeklilik sisteminden haberdar olduğunu belirtmiştir ve şu ana kadar kendilerinden kesilen sosyal güvenlik primlerini geri alabilecek dahi olsalardı sosyal güvenlik sisteminden çıkma gereği duymayacaklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların büyük bir kısmı birikimlerini kendi kararlarıyla yönlendirmeyi tercih ederken profesyonel kişi ve kurumların yardımıyla birikimlerini değerlendirenlerin oranı ise daha düşüktür. Elde edilen bulgulara göre daha genç insanlar emeklilik döneminde refah düzeylerini koruyabilmek için aylık 2501-3000 TL'nin yeterli olacağını düşünürken bu meblağ yaş ilerledikçe artmaktadır. 40-49 yaş aralığında olanların büyük çoğunluğu bu refah düzeyini koruyabilmek için 3000 TL'nin üzerinde bir gelirlerinin olması gerektiğini düşünürken 50-59 yaş aralığında bu oran daha da yükselmektedir. Elde edilen bulgulara göre erkeklerin büyük çoğunluğunun sosyal güvenlik sisteminin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı konusunda bir fikri bulunmazken kadınlara göre ise sosyal güvenlik kurumu onların ihtiyaçlarını karşılamakta yetersizdir. Araştırma sonucunda 5-14 yıl arası çalışmış olanlar, emeklilik yaşının 61-65 yaş aralığı içerisinde olması gerektiğini düşünürken 15 yıl ve üzeri çalışmış olanlar emeklilik yaşının 55-60 yaş dâhilinde olması gerektiğini düşünmektedir. Sonuç olarak bireysel emeklilik sisteminin kamu sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı nitelikte, ek sosyal güvenlik garantisi sağlayan kurumsal yapıyı oluşturmak, bireyleri emekliliğe yönelik tasarruflara teşvik ederek emeklilik dönemlerinde refah düzeylerini yükseltecek ek bir gelire sahip olmalarını sağlamak, emeklilik dönemleri için tasarruf etmek isteyenlere alternatif yatırım imkânı sunmak, ekonomiye uzun vadeli kaynak sağlayarak istihdamı artırmak, tasarruf yetersizliği sorununu çözerek ekonomik kalkınmayı sağlamak gibi çok önemli amaçları vardır. Bu nedenle bireysel emeklilik sisteminin önemini kamuya daha etkin ifade edilebilmesi, tanıtım çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmesi ve kamunun bu sisteme güveninin artırılması gerekmektedir. Özellikle de araştırma neticesinde bireysel emeklilik sisteminin katılımcıların ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünenlerin oranı azımsanamayacak kadar fazla olduğu görülmüştür. Bu nedenle, bireysel emeklilik sisteminin kapsamına ilişkin daha detaylı reformların yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

Aydın, A. (2008). *Türkiye’de ve Dünyada Bireysel Emeklilik Sistemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Bağcı, M. (2006). *Bireysel Emeklilik Sisteminin Önemi, Genel Özellikleri ve Sistem Üzerine Eleştirel Bir Bakış*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Emeklilik Gözetim Merkezi (2006). *Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu 2006*, <http://www.egm.org.tr/bes2006gr.asp> (Erişim Tarihi: 10.05.2011)

Emeklilik Gözetim Merkezi (2010). *Bireysel Emeklilik Sistemi Gelişim Raporu 2010*, http://www.egm.org.tr/bes2010gr/bes2010gr_tr.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2011)

Ercan, N. (2006). *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform İhtiyacı ve Bireysel Emeklilik İhtiyacı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

International Labour Organization (2005). *“Facts on Social Security,”* Geneva
Korkmaz, E., Akgeyik, T., Yılmaz, B.E., Oktayer, N., Susam, N. ve Şeker, M. (2007). *Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik*. İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2006-21, İstanbul.

Süngü, Y. (2007). *“Sosyal Güvenlik Reformu’nun Gelir Dağılımına Etkisi”*, *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 20(4-5) :47-69.

Şeker, M. (2007). *“İstanbul İli Örneğinde Sosyal Güvenlik Sistemi ve Bireysel Emeklilik Üzerine Bir Araştırma”*, <http://www.sdu.edu.tr/sempozyum/2006/maliye/PDF/sekermurat.pdf> (Erişim Tarihi: 15.05.2011)

Uğur, S. (2004). *Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No:244.

<http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=1116> (Erişim Tarihi: 10.05.2011)